ואם הביא פסול (א) (והתניא ואם הביא כשר) מפני שהוא שרף אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' חייא הא ר"ש בר רבי דר' חייא זריק ליה ור"ש בר רבי מטבל [ביה] (ליה) וסימניך עשירים מקמצין: ששה חדשים בשמן המור מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר סטכתא ר' ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שליש: תניא (ב) (נמי הכי) רבי יהודה אומר אנפקנון שמן זית שלא הביא שליש למה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים: תנו רבנן שמן זית כבוש שלוק שרוי ושל שמרים ושל ריח רע לא יביא ואם הביא פסול בעי רבה הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה תיקו: **מתני'** (ג) שלשה זיתים הן ובהן שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל ר' יהודה אומר סביבות הסל זה (ה) ראשון [חזר] וטוען בקורה ר' יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטוען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות (ו) השני מגרגרו בראש הגג וכותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה (ז) ראשון טוען בקורה ורבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטוען זה שלישי הראשון למנורה (ח) והשאר למנחות שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ומנגבו בראש הגג כותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה (ט) ראשון טוען בקורה רבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטוען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: **גמ'** איבעיא להו מגרגרו תנן או מגלגלו תנן תא שמע דתניא שמן זית מזיתו מכאן אמרו (י) זית ראשון מגלגלו בראש הזית וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין שמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני (א) (יא) וחזר ופרק טחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות וכן זית שני (יב) וזית שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלה לראש הגג ועושה אותו כמין תמרה עד שיזובו מימיו וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין ושמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני פרק חזר וטחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות רבי יהודה אומר לא היה טוחנו בריחים אלא כותשו במכתשת ולא היה טוען בקורה אלא באבנים ולא היה נותנו בסלין אלא לתוך סביבות הסל: (יג) הא גופא קשיא כותש מני רבי יהודה היא תוך הסל אתאן לרבנן האי תנא סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **מתני'** הראשון שבראשון אין למעלה הימנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין השלישי שבשלישי אין למטה הימנו: אף (יד) כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך ת"ל זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות:

גמ'

מפני שהוא (ב) **מוהל שרף.** בעלמא ולאו שמן: **לרבי שמעון דמטביל בי'.** הוי שמן ואם הביא [טו] פסול (ח): **סטכתא.** שקורין בלעז: **תניא רבי יהודה [אומר] אנפיקינון.** דתני במתני' היינו שמן זית וכו': **שמשיר את השיער.** לפי שהוא בוסר ויש בו כח: **של ריח רע.** שמן שריחו (ג) רע: **מתני' שלשה.** לקיטות יש בזית שלוקטין אותו בשלש פעמים ובכל לקיטה יש בו שלשה שמנים: **הזית הראשון.** זיתים שלקטן בראשונה: **מגרגרו בראש** [טז] **זית.** מניחו להתבשל (ד) דנעשה גרגרין בראש הזית באילן. ענין אחר מלקטן בראש הזית בגובה שבאילן במקום שהזיתים קודמין להתבשל תחילה מפני שהחמה זורחת שם תדיר. מ"ר ז"ל: **וכותש.** אותן הגרגרים: **ונותן בתוך הסל.** כדי שיזוב הצלול שבשמן מעצמו בלא דוחק חוץ לסל והפסולת והשמרים שבשמן נשארין בסל: **זה היה שמן ראשון.** שנליקט ראשון: **חוזר.** ולוקח מה שכתש [יז] הגרגרים שנשארו בסל טוענו בקורת בית הבד ומוציא שמנו מה שהוא יוצא עכשיו זהו שמן [יח] שני: **רבי יהודה אומר.** לא היה טוענו בקורה לפי שהיה נטען [יט] ביותר והיו השמרים יוצאין ומתערבין בשמן אלא באבנים טוענו ומה שיוצא עכשיו זה היה שמן שני: **חזר וטחן.** הגרגרים וטוענן בקורה ומה שיוצא זה שמן שלישי: **מגרגרו בראש הגג.** אותם זיתים אין מתבשלין כל צורכן באילן אלא שוטחן בראש הגג בחמה כדי לרככן כך שמעתי. ענין אחר מרבותינו ז"ל מגרגרו בראש הגג כלומר מלקט זיתים שבאמצע האילן שאינן בראש הזית כלומר אותן שיכול (ה) לעמוד בראש גגו ויוטלן שאותן אין מתבשלין במהרה כמו אותן שבראש הזית והאי דאמר בראש הגג לסימנא קאמר: **הזית השלישי.** לוקט זיתים התחתונים לפי שאין החמה זורחת עליהן תדיר אין מתבשלין יפה ומאחר בלקיטתן ומשום הכי עוטנן בבית הבד [כ] מניחם (ט) במעטן עד שילקו שיתרכך קליפתן וישמנו מאליהן ומנגבן בראש הגג [כא] שכשיהיו ביחד במעטן כדוחק יצא מהן מוהל [כב] ועשרו (י): **גמ' מגרגרו תנן.** שמניח הזית עד שנתבשלו הגרגרים כל צורכן: **או מגלגלו תנן.** דהיינו נמי שמניחו באילן עד שנתבשלו יפה כגון בילה מגולגלת (עוקצין פ"ב מ"ו): **שמן זית.** דכתיב בקרא שמן זית זך כתית (שמות כז): **מזיתו.** שיהיו הזיתים באילן עד [כג] שיהיה בהן (ו) שמן: **תמרה.** כשעושין אותו גרוגרות: **רבי יהודה אומר לא היה טוחנו.** לזית ראשון אלא (ז) כותשו: **כותש.** דקתני במתני' מני ר' יהודה היא. תוך הסל דקתני במתני' אתאן לרבנן דברייתא ת"ק דר' יהודה: **האי תנא.** דמתני' סבר לה כר' יהודה בחדא בכותש ופליג עליה בחדא בתוך הסל: **מתני' השני.** שבזית ראשון הראשון שבזית שני שוין ולענ"ג דשני שבראשון וראשון שבשני שוין למנחות אפ"ה (ח) לא אתי [כד] בשני (כ) שבראשון למנורה דהא אמרינן בגמ' דלמנורה בעינן כתית ולא היה כתית אלא ראשון שבכל זית (ל) (דמתני' דכותש ר"י היא):

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא ולא שמן והיכי חשיב ליה מתני' בהדי שמנים פסולין דמכל מקום שמן קרי ליה כך פירש בקונטרס ור"ת גריס במתני' ואם הביא כשר [כה]: **זריק ליה.** כלומר לא היה אוכלו אבל לא זורק ממש דסכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: **שלשה זיתים.** פירש בקונט' ג' פעמים בשנה מלקטין את הזיתים לפי שאין מתבשלין בבת אחת וקשיא דבמס' פאה (פ"א מ"ה) משמע דחייבין בפאה וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה כדאמ' בריש כלל גדול (שבת דף סח.) וממעט תאינה דלא נלקטין כולן כאחת אלא [כו] שזה מתבשל יותר מזה כדמפרש ואזיל ובערוך (ס) פירש כפירוש הקונטרס דבשלשה זמנים לוקט את הזיתים לפי שאין מתבשלין כולן ביחד ובגמ' דבעי מגרגר תנן או מגלגל תנן פירש בערוך מגרגר תנן כלומר לוקט אחד אחד אותן המבושלין או מגלגל תנן שעושה להם סימן שלא יתערבו עם אחרים ומניחם עד שיתבשלו יפה ויתרככו כבילה מגולגלת ובמס' עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ' קמא דיבמות (דף טו:) חבית של זיתים המגולגלין ובפ' אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלופסא המגולגלין פי' (ע) זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין: **שוין**

רש"י כת"י

מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא [והיכי] חשיב ליה מתניתין בהדי שמנים פסולים [דמכל] מקום שמן קרי ליה: **דר' חייא זריק ליה.** לאנפקינון דלא [חשיב] ליה שמן כלל: **עשירים מקמצין.** רבי שמעון שהרי בן נשיא ועשיר היה קומצו ואוכלו. קמצן עצרן: **תניא [ר'] יהודה אומר.** שמן המור הוא אנפקינון והוא שמן זית שלא הביא שליש: **כבוש.** שכבש את הזיתים בחומץ ומלח: **ושל שמרים.** שמן שיצא מן השמרים כמו שמוציאין יין משמרי היין שקורין ריי"פ: **מתני' שלשה זיתים.** שלש פעמים בשנה מלקטין את הזיתים מפני שאין מתבשלין בבת אחת: **ובהן שלשה שלשה שמנים.** בכל פעם [מוציא] בו שלשה מיני שמנים: **הזית הראשון.** כלומר פעם ראשונה שמלקט: **מגרגרו בראש הזית.** נוטל ומלקט גרגרין שבראש הזית שהן מבושלין תחלה לפי שהחמה מקדרת עליהן ומבשלן: **לתוך הסל.** ומסתנן ויוצא והכלי תחת הסל שהשמן נופל בו: **רבי יהודה אומר סביבות.** דופני הסל נותנו מתוכו והשמן זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל ומשם מסתנן ויוצא ונמצא שמן מזוקק שהפסולת והפקטים נדבקים בדופני הסל אבל לא יתנם בשולי הסל לפי שמתערב שמן ושמרים ויוצאים ונמצא השמן עכור: **זה.** השמן הזב מאליו מן הסל בלא שום טעינה נקרא שמן ראשון של פעם זו: **טוען בקורה.** זיתים שבסל: **ר"י אומר באבנים.** ולא בקורה שהקורה כבדה ומוציאה את השמרים: **חזר וטחן.** ברחיים את הזיתים שתחת הקורה וטוען אח"כ בקורה: **הראשון למנורה.** דבעינן שמן זית זך (שמות כז): **והשני כשר למנחות.** דלא כתיב בהו זך: **הזית השני.** כשמלקט בפעם שניה את הנמצאים עתה מבושלין: **מגרגרו בראש הגג.** מלקט את הגרגרים הסמוכים לגג דזיתיהם היו אצל גגותיהם ואותן מתבשלין בשניה: **הראשון.** שיצא קודם טעינה כשר למנורה: **הזית השלישי.** מה שמלקט בפעם השלישית אין מתבשלין לעולם כל צרכן שהם הענפים שתחת הגג שאין החמה נוגה (ם) בהן: **עוטנו.** על שם מעטן שמאסף בו את הזיתים: **עד שילקה.** בלצי"ר בלע"ז: **ומנגבו בראש הגג.** דמתוך שמאספו בכלי אחד ארבעה וחמשה ימים זב מאליו מהן מוהל שאינו יפה לפיכך צריך לנגבו: **גמ' מגרגרו תנן.** שלוקט גרגיר כאן וגרגיר כאן לפי שעדיין אינו מבושל: **או מגלגלו תנן.** שמניחו בראש הזית עד שהוא מבושל מאליו: **ת"ש שמן זית מזיתו.** כלומר האומר הרי עלי שמן זית יהיה השמן שיתבשל ויתמלא שמנו בעודו בזית דקרא קא דריש משמן זית זך כלומר מבושל שיצא ממנו בלא טעינה: **ומכאן אמרו הזית הראשון מגלגלו כו' וכונסו לבית הבד.** אבל לא לבית הבד ממש עד שיצא שמן הראשון על ידי סלים: **פרק.** פרקו מבית הבד וטוחנו ברחיים וטוענו בבית הבד: **זית שלישי.** לא היה מבושל באילן מפני שהוא תחת הגג ואין החמה פוגעת בה: **כמין תמרה.** שעושה [אותן] כרי רחב מלמטה וקצר מלמעלה: **מימיו.** מוהל ושרף שיוצא ממנו כשלחצו זה את זה במעטן: **לא היה טוחנו בריחים.** שמוציא את שמריו ועכרו: **כותש.** דקתני ת"ק במתניתין: **ר' יהודה היא.** דקתני נמי בברייתא כותשן במכתשת: **תוך הסל.** דקתני ת"ק במתניתין אתיא לרבנן: **הפי.** תנא קמא דמתניתין: **מתני' שוין.** מפרש בגמ' (ע"ב): **מנחות שהן לאכילה.** לאכילת המזבח:

מסורת הש"ס

א) נ"ל ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף כו'. נ"ק, ב) רש"ק מ"ו וע"ש, ג) חולין מו., ד) מו"ק ט: פסחים מג. שבת פ: מגילה יג. ע"ש, ה) [שתי תיבות הללו ליתא בשום מקום לא בשבת ולא בפסחים], ו) פ"א אנפקטן, ז) [לעיל פה: לקמן פו.], ח) נ"ל כשר. נ"ק, ט) נ"ל ומניחן, י) נר' נ"ק ושמרים וכ"א שאינו יפה לפיכך צריך לנגבן, כ) נ"ל שני. נ"ק, ל) מהרש"ק מ"ו ועי'. נ"ק, מ) ברי"ב: מגעת, נ) לפי דבריהם גרסו כרש"י במתני' ואם הביא פסול ועיין רש"ק, ס) [בערך גרגר ב'], ע) [והערוך ערך גלגל ב'],

תורה אור השלם

1. וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵּן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים:

אסתר ב יב

2. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

שמות כז כ

הגהות הב"ח

(א) גמרא זה היה שני חזר כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) רש"י ד"ה מפני שהוא שרף מוהל בעלמא ולאו שמן הס"ד ואח"כ מ"ה הא ר"ש בר' שמעון: (ג) ד"ה של ריח וכו' רע הס"ד ואח"כ מ"ה ג' זיתים כו' שלשה לקיטות: (ד) ד"ה מגרגרו וכו' להתבשל עד דנעשה: (ה) ד"ה ענין אחר וכו' שיכול הוא לעמוד: (ו) ד"ה מזיתו וכו' שמן זך הס"ד ואח"כ מ"ה כמין תמרה כמו התמרים כשעושין: (ז) ד"ה רבי יהודה וכו' אלא כותשו במכתשת היינו כותש דקתני במתני' הס"ד: (ח) ד"ה השני וכו' אפילו הכי לא אתכשר שני שבראשון:

לעזי רש"י

בלשמ"א. משחה לרפואה.
ריי"פ [בופי"ט]. יין הנעשה משמרים.
בלצי"ר [בליצייר]. לפצוע

מוסף רש"י

עשירין מקמצין. ר' שמעון בן רבי, בנו של נשיא היה ומקמץ, לשון עצרן (חולין מו.). **סטכתא.** לא איתפרש (פסחים מג.). **אנפקנון.** דתנן (לעיל פה:) אין מביאין אנפיקנון, הוא שמן זית שלא הביא שליש (שבת פ: ובעי"ז מגילה יג.). **שלא הביא שליש.** שלא בישלו שליש (מו"ק ט.). **למה סכין אותו.** היינו שמן המור (שבת פ:) אבל הכי קא מהדר דקאמר טופלין וכו' (מו"ק ט.). **ומעדן.** מגדיל (מגילה יג.) אשקליר"ה (פסחים מג.). **הקדישו.** לנסך מנחות **מהו שילקה עליו משום בעל מום.** דהכי אמר רבי במסכת תמורה (ו:) שהמקדיש בע"מ לוקה (לעיל פה.).

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הל' [א] יד:
כה ב מיי' שם הלכה ג:
כו ג מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הל' ח:
כז ד מיי' שם הל' ט:
כח ה מיי' שם הלכה י:

רבינו גרשום

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף זיעה בעלמא ובמתניתין משמע דשמן קא חשיב ליה אלא שאינו מן המובחר: לא קשיא לר' שמעון ב"ר דמטביל ביה שמן הוא: סטכת אפרסמון תניא רבי יהודה [אומר] שמן א) המור אנפקינון כבוש. במלח: ג' זיתים. כלומר ג' לקיטות יש בזית ובכל לקיטה יש בה ג' מיני שמנים ומשום כך יש ג' לקיטות שאין זה הזית מתבשל כולו בפעם אחת הזית הראשון הלקיטה הראשונה מגרגרו בראש הזית שהזיתים בראשן קודמין לבשל מפני שהחמה זורחת עליהן תדיר: וכותש אותן הגרגרים ונותן לתוך הסל כדי שיזוב השמן מן הסל בכלי אחר: ר' יהודה אומר סביבות אגפי הסל למעלה היה נותנן ולא לתוכו כדי שיקלטו דפני הסל השמרים והפסולת והצלול יזוב ממנו זה שמן ראשון לקיטה ראשונה: חוזר ולוקח מה שכתש. וטוען בקורה. מוציא שמנו: ר' יהודה אומר לא טוען בקורה עדיין אלא באבנים והיוצא משם זה שמן שני וחוזר ושוחן הגרגרים וטוען זה שלישי [השני] מגרגרו בראש הגג כלומר לוקט הזיתים שבאמצע האילן כלומר אותן שעומד בראש גגו ויכול ליטלן. לסימנא קאמר בראש הגג וזית השלישי לוקט אותן שמתחת הזית לפי שאין השמש זורח עליהן הרבה ואינן מתבשלין יפה משום הכי עוטנו בבית [הבד] כלו' משימן בבית הבד בכלי במעטן עד שילקה עד שירכך קליפתן וישתנה מראיהן: ומעלן ומנגבן בראש הגג לפי כשהיו ביחד בכלי אגב הדוחק יצא מהן (מוח) [מוהל] תשרו וכותש ונותן וכו': מגרגרו תנן שלוקטו או מגלגלו תנן שמניחו בראש הזית עד שמתבשל יפה יפה: שמן זית מזיתו שיתבשל על האילן יפה יפה ועושה אותו כמין תמרה שמניחו ליבש כדרך שמיבשין התמרים כשרוצין לעשותן גרוגרות: כותש דקתני מתניתין מני ר' יהודה היא תוך הסל דקתני במתניתין אתאן לרבנן דברייתא:

א) נראה דצ"ל תניא ר"י אומר שמן המור הוא אנפקינן והוא שמן זית וכו'.

שיטה מקובצת

א] תיבות והתניא ואם הביא כשר נמחק: ב] תיבות נמי הכי נמחק: ג] שלשה זיתים כו'. פ"ה דנלקטים בג' זמנים והקשה דא"כ למה ממעט מלקיטתן כאחת תאנה ולא ממעט ג"כ זית לכך נראה דלעולם נלקטים כאחת מיהו יש כאן ג' מיני זיתים הראשונים שהם בראש האילן שהחמה זורחת עליהן תמיד מתבשלים יותר והשניים שלמטה אין מתבשלים כל כך והשלישיים שלמטה אין מתבשלים כל כך: ד] תיבת הן נמחק: ה] זה היה ראשון כו' באבנים זה היה שני כו' וטען זה היה שלישי: ו] למנחות הזית השני: ז] זה היה ראשון טוען בקורה ר' יהודה אומר באבנים זה היה שני חזר כו' זה היה שלישי כו': ח] והשאר למנחות הזית השלישי: ט] זה היה ראשון כו' באבנים זה היה שני חזר כו' זה היה שלישי: י] אמרו הזית: יא] שני ופרק וחזר וטען: יב] זית שני זית שלישי: יג] תיבות הא גופא קשיא נמחק: יד] תיבת כל נמחק: טו] הביא כשר הס"ד ומה"ד סטכתא אפרסמון שקורין: טז] בראש הזית: יז] חוזר ולוקח מה שכתש דהיינו הגרגרים: יח] שמן השני: יט] ביותר והיו: כ] הבד כלומר שמניחן: כא] הגג שכשהיו: כב] ונשרו: כג] עד שיתבשלו הס"ד והשאר נמחק: כד] אתי שני: כה] כשר והשתא ניחא דמפריך ארבא דאמר פסול: כו] אלא נראה לי שזה: